

ԱԶԳԱՅԻՆ.

ԵԿԵՂԵՑԻ ԿԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ.

Ամսոյս 3-ին Ս. ՍԱՀԱԿԱՅ ԵՒ Ս. ՄԵՍ-
ՐՈՎԵԱՅ յիշատակի օրը Օշականում Նրանելի
Թարգմանչի շիրմի վերայ կառուցուած ե-
կեղեցւոյ տօնն էր, ուստի և այնտեղ ըստ
սովորականին հանդիսաւոր պատարագ մա-
տուցուեցաւ ի ներկայութեան ոմանց միա-
րանից, Ծեմարանի աշակերտաց և շրջա-
կայքից եկած ուխտաւորաց: Պատարագին էր
Արժանապատիւ Տ. Նահապետ վարդապետը:
Պատարագից յետոյ հոգեհանգստեան պաշտօն
կատարուեցաւ և Արժ. Տ. Թովմայ վարդա-
պետը մի համառօտ քարոզով բացատրեց այդ
օրուայ տօնի նշանակութիւնը, ցոյց տալով
այն մեծ ծառայութիւնը, որ արել են մեզ
համար ս. Սահակ և ս. Մեսրոպը հայերէն տա-
ռերի գիւտով և ս. Գրքի թարգմանութեամբ:

Ամսոյս 15-ին տեղս եկաւ Նորին Ս. Օ-
ծութեան ներկայանալու Ռուսաց ընդհանուր
հիւպատոս Համում (Դամասկոսի մօտ) պ.
կոնստանդին Կամսարականը:

Արժ. Տ. Արսէն վարդապետ Ղըրճեանը
բարերար գտած լինելով՝ Նորին Ս. Օծու-
թիւնից թոյլտուութիւն ստացաւ Ռուսաստան
գնալ իւր ուսման մէջ կատարելագործուելու
համար:

Գ. ՃԵՄԱՐԱՆ.

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄՆ.

1896 Թուի նոյեմբերի 16-ին վախճանուեցաւ
Ճեմարանի ուսուցիչ Վարդան Արովեանը: Ճեմա-
րանի Վարչութիւնը ամենախոնարհ յայտարարու-
թեամբ Թ. 243 նոյն ամսի 18-ին դիմեց Նորին Վե-
հափառութեան Սրբազնագոյն Հայրապետին և խնդը-
րեց Նորին Սրբութեան բարեհաճ տնօրէնութիւնը
հանգուցեալի որբերն ապահովելու առաջարկելով
մի քանի հնարաւոր միջոցներ, նոյն ամսի 18-ին
Նորին Սրբութիւնը մակագրութեամբ Թ. 1551
բարեհաճեցաւ պատուիրել Ճեմարանի Վարչու-
թեանը 1) տալ հանգուցեալ Արովեանի ընտանիքին
ց1-ն սեպտեմբերի 1897 ամի հանգուցեալի տարե-
կան ռոճիկը. 2) հանգուցեալի ընտանիքին կենսա-
թոշակ նշանակելու համար ներկայացնել իւր ժա-
մանակին առանձին առաջարկութիւն. 3) դիմել
Ռուսաստանի Հայոց Թեմակալ առաջնորդներին և
ուժ որ Վարչութիւնը կարեւոր համարէ հանգու-
ցեալի ընտանիքի համար նպաստ խնդրելու և 4) Ա-
րարատ ամազրի և Հայոց միւս պարբերական թեր-
թերի մէջ նոյն նպատակի համար բարեպաշտ ազ-
գայիններին օժանդակութեան հրաւեր կարգաւ:

Նորին Վեհափառութեան բարեհաճ տնօրէ-
նութեան մասին Ճեմարանի Վարչութիւնը իւր
ժամանակին դիմեց ուժ որ պէտք էր առանձին ծա-
նուցագրերով և պաշտօնական գրութիւններով
խնդրելով բարեպաշտ ազգայիններին աջակցելու Նո-
րին Վեհափառութեան: որպէս զի հանգուցեալի որբե-
րի անունով մի գումար կազմուի ևս նորա տոկոսիով նոցա
սննդեան և դաստիարակութեան պէտքերը հոգացուին:
Վեհափառ Հայրապետի բարի ձեռնարկութեանը
օժանդակեցին ինչպէս երևում է Ճեմարանի Վար-
չութեան կողմից ամէն ամիս Արարատի մէջ հրա-
տարակուած, ծանուցումներէց, ոչ միայն Թեմակալ
առաջնորդները և պարբերական թերթերը, այլ և
մասնաւոր անձինք թէ եկեղեցական և թէ աշխար-
հական դասակարգից: Դրամական օժանդակութեան
ընդհանուր գումարը առ 1-ն յուլիսի տարւոյս եղաւ
3032 ռուբլի 37 կոպէկ, որի մանրամասն հաշիւը
կցուում է սորա հետ:

Որբերի ապահովութեան խնդրին ջերմ հա-
մակութիւն ցոյց տալով Մոսկուայում բնակող
Մեծ. Պ. Իսահակ Ժամհարեանցը ամբողջապէս
նուիրեց որբերին իւր առանձին պայմանագրութեամբ
ձեռնարկած շաշատուր Արովեանի երեւրի: հրա-
տարակութիւնը, ընդամենը 3000 օրինակ, իւրա-
քանչիւրին գին նշանակելով պայմանեալ 50—75
կոպէկի փոխարէն մի ռուբլի և ամբողջ հրատարա-
կութիւնը յանձնելով այրի Տիկին Արովեանի տնօ-
րէնութեանը, Մեծ. Պ. Աղէքսանդր Մանթաշեանն

յանձն առաւ իւր հաշուով բարձր ուսման ղրկելու հանգուցեալ Արովեանի որդուն Սոստանդինն, որ այս տարի աւարտելով ճեմարանիս դպրոցական շրջանն՝ արդէն ուղևորուեցաւ արտասահման:

Ճեմարանի Վարչութիւնը Վեհափառ Հայրապետի վերոյիշեալ պատուէրներին համաձայն ներկայ 1897 ամի ծախուց նախահաշիւը կազմելու ժամանակ ամենախոնարհ յայտարարութեամբ ի 25 դեկտեմբերի 1896 ամի թ. 274 խնդրեց Նորին Վեհափառութեան բարեհաճ տնօրէնութիւնը նշանակելու հանգուցեալի ընտանիքին տարեկան 300 ուրլի կենսաթոշակ, որ և Նորին Վեհափառութեան կողմից յանձնուած է ս. Էջմիածնի Սինօդի տնօրէնութիւնը:

Հանգուցեալի որրերի անունով ստացուած գումարներից մի ապահով և անձեռնմխելի գումար լուր կազմելու համար, ինչպէս յայտարարուած էր այդ մասին ձեռնարկութեան սկզբում, Ճեմարանի Վարչութիւնը բոլոր 3000 ուրլի գումարը, որ պահուում էր արժէթղթերով և առձեռն գրամով, 23-ին մայիսի տարւոյս առանձին գումարութեամբ թ. 53 փոխադրեց ս. Պետերբուրգ Պետական բանկի միջոցով հանգուցեալ Վարդան Արովեանի որրերի, այն է Սոստանդինի, Վիկտորիայի, Լեոնի, Անտիի և Հուշանիկի անունով անուանական 4% Պետական բենտայի տոմսեր ստանալու:

Տեսուչ Ճեմարանի

Կ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՇՅՈՒ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՀԱՆԳՈՒՅԵԱԼ ՈՒՍՈՒՅԵԻ ՎԱՐԿԱՆ ԱՐՈՎԵԱՆԻ ՈՐԲԵՐԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ՍՍԱՅՈՒԱՆ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ:

Ն Ո Ւ Ի Ր Ա Տ Ո Ւ Ն Ե Ր:

	Ռ.	Կ.
Գեր. Սուքիաս արքեպիսկոպոսի միջոցով	428	—
Հայուհեաց բարեգործական ընկերութիւնից	40	—
Պ. Բագրատ Նաւասարդեանից	5	—
Արովեան եղբայրներից, Թիֆլիս	100	—
Պ. Ժանգարեան Յ. Ռեգայից	5	—
Էդիլեան Արամ սարկաւազից, Գարուստարայ	16	—
Պ. Խարակելեանից, Եկատիրինօգար	25	—
Կարճեանցի Սահակ ք. Տ. Արրահամեանից	1	—
Պ. Գրիգոր Թով. Այվազեանից, Բագու	25	—
Տ. Մարտիրոս ա. քահ. Տէր Պօղոսեանից, Եղեքսանդրապոլ	10	—
Երևանու թեմ. գալանտից Տեսչից	40	—
Հայրապետական Դիւանից (Արգար Յովհ.)	300	—
Յ. Պատկանեանից, Մուսկուա	3	—
Թախտաճեան Մ. Սմրզանդից	60	—
Վաղարշապատի բարեգործական ընկերութեան Ճիւղից	25	—

գումար 1083 —

Տիրացու Երուանդից, Գաշուսեանցի	1	—
Օր. Մարգարիտ Բարայեանից, Թիֆլիս	10	—
Գեր. Գէորգ արքեպիսկոպոսից, Թիֆլիս	213	77
Գեղամեան Տէր Եղիշէից, Աթամալեանի պսակի փոխարէն	80	—
Մովսէս Տէր Թովմասեանից, Վաղարշապատ	3	—
Միքայէլ Սմրատեանից, Ագուլիս	8	—
Հայրապետական Դիւանից (Արգար Յովհ.)	300	—
Գեր. Գէորգ արքեպիսկոպոսից (Արգուն)	14	—
Հայրապետական Դիւանից (Արգ. Յ.) երկիցս	250	—
Բես. Կառավարիչ Յուսիկ վարդ. ապ. 2-ին	200	—
Արց. Կառավարիչ Գարեգին վարդ. ապ. 25-ին	306	—
Բագուից Տիկին Աթամալեանի նուէր ապր. 25-ին Եղիշէ ք. Գեղամեանի միջոցով	500	—
Արժէթղթի տոկոս 800 ուրլ. մարտի կըտրոն մայիսի 15-ին	7	60
Բագուից Տիկին Խանում Պօղոսեանից մայիսի 16-ին Եղիշէ քհն. Գեղ. միջոցով	50	—
Մայիսի 26-ին ստացուեցաւ Հայրապետ Աւագեան Բուզաղեանից, (Ասխարատ)	4	—
Յունիսի 19 Գէորգ քէզ Մելիք Բարամանից, (Ասխարատ)	2	—
Առ 1-ն յուլիսի ընդհանուր մուտքի գումարն է	3032	37
Դուրս գալով Տիկ. Արովեանին վճարած 40 ուրլին	40	—
Կը մնայ	2992	37
Տոկոսաբեր թղթի վճարուած է	2897	35
Կը մնայ	95	2

ԵՄԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ. Յանուար Վարդան Արովեանի որրերի գումարուած է ընդամենը 2986 ուրլ. 37 կոպ. ի հաշիւ այդ գումարի նոյն որրերի անունով գնուած են տոկոսաբեր թղթեր 1) 17 փետրվ. 97 ամի 800 ա. 4% բենտա 800 ուրլի 47 կոպէկ. 2) 29-ին մարտի 97 ամի 800 ա. 4% բենտ. 796 ա. 42 կոպ. և 3) 15 մայիսի 97 ամի 1300 ա. 4% բենտ. 1300 ուրլ. 46 կոպ. ընդամենն 2900 ուրլ. 4% ա. թուղթ, որի համար վճարուած է 2897 ուրլ. 35 կոպ. մնացորդ 95 ուրլ. 2. կոպ. 23 մայիսի ուղարկուեցաւ Պետական բանկ 3000 ուրլի, այն է 2900 ուրլի տոկոսաբեր թղթերը և 100 ուրլի առձեռն գումար Վարդան Արովեանի որրերի անունով երեք հատ մի հազար ուրլիանոց անուանական արժէ թղթեր ուղարկելու. տոմսերը և գրամը Ս. Պետերբուրգի Պետական բանկը ուղարկելու համար ծախուեցաւ 9 ուրլի 14 կոպէկ. մի հարիւր ուրլի գումարը ուղարկուեցաւ հաշիւն ամբողջանելու համար. այդ գումարից ճեմարանի Վարչութեանը հասնելու է 4 ուրլի 98 կոպէկ. սորա հետ գումարելով փոշտին վճարած 9 ա. 14 կոպէկը, կըլին 14 ա. 12 կ. որ հասնելու է ճեմարանի Վարչութեանը ապագայ եկամուտից կամ արժէթղթերի տոկոսից:

Տեսուչ Ճեմարանի

Կ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ:

ՏԱԺԿԱՅԱՅՔ.

Մինչդեռ մեր վիճակի ազգերը վարդազոյն ապագայի յուսով են սողորուած: Ցածկահայր անլուր կոտորածներից յետոյ գոյութեան կռիւ է մղում աւելի սարսափելի տարրի դէմ: որ է նեղութիւն, անձկութիւն և սովի վտանգ: Աւստի մեր այսօրուան օրակարգի առաջին կարևոր և անհրաժեշտ խնդիրն է թշուառացած Ցածկահային ազատել, սովատանջ աղքատութեան ճիրաններից փրկել, Մեծ են այն քանքերը որ լինում են մասնաւոր անձանց, ընկերութեանց, հասարակութեանց թէ մերազնեանների և թէ օտարների կողմից հայութեան այդ օրհասական վայրկենին իւրովսանն օգտակար լինելու այդ անմեղ զոհերին:

ՆԱՍՏ կարօտակներին և որպանցներին. — Խարբերից հաղորդում են «Մասիսին» (թիւ 155), որ Մր. Վեյթսի նախագահութեամբ նպաստ բաշխելու յանձնաժողով է կազմուել երկու հայ բողոքական և երկու հայ լուսաւորչական անդամներից, որոնք վստահելի և գործին տէր անձեր են:

— Բդից նոյն լրագրի նոյն համարում մայիսի 10-ից գրում են. 300 ոսկու նոր նպաստ հասաւ տեղիս բողոքական յանձնախումբին՝ գիւղացիներին սերմացու ցորեն տալու համար: Թէև մի քանի գիւղերի համար ցանքսի ժամանակն անցել է, սակայն Հիրտէֆ, Խօլքար և ուրիշ մի քանիների համար ճիշդ ժամանակն է:

— «Ծաղիկ» շաբաթաթերթի № 22-ում կարդում ենք՝ որ Պետական նպաստամատոյց յանձնաժողովը հայ կարօտեալներին բաշխուելու համար 65000 շուրուշ է ուղարկել պատրիարքարանին: Այս առթիւ որբերի առժամանակեայ խնամակալութեան տեղ ս. Պատրիարքի նախագահութեամբ որբերի և կարօտեալների մի մնայուն յանձնաժողով է կազմուել, որի անդամներն են Տէր Վահրամ եպիսկ. Մանկունի, Տ. Գեորգ ծ. վ. Երէցեան և պ. պ. Գրիգոր Խարեան, Միհրան Սէթեան, Սահակ Ղազարոսեան, Սարգիս Թաշճեան և Մանուկ Արզեան:

Թուրք ժողովուրդն և կառավարութիւնը հայերին կոտորելուց, Հայաստանն աւերելուց և հայի բովանդակ կարողութիւնը յափշտակելուց յետոյ մարդասիրաբար նպաստ են ուղարկում կոտորածից ապրած իրենց զոհերին: Անշուշտ այս էլ մի առիթ է որ վամբերները և այլ ազգութեաց չիք հրէաները թմրուկ զարկեն և հռչակեն թուրքի և իւր սուլթանի ողորմածութիւնը:

— Ազգ. արհեստանոցի խնամակալութիւնը, յունիսի մէկից սկսեալ, Թիմարէթ խանի եկամուտից ամսական 50 օսմանեան ոսկի նպաստ պիտի

վճարէ Ազգային հիւանդանոցի հոգաբարձութեան, սոյն գումարով 100 որբ պատսպարելու, կրթութիւն տալու և արհեստ սովորեցնելու համար: Գաւառներից առաջին անգամ 350 որբ պիտի բերուին, մնացեալ 250-ը մօտակայ թեմերը պիտի ղրկուին կամ մասնաւորների որդեգիր պիտի տրուին:

Այս առթիւ «Մասիսի» (թ. 161) Բաղէշի թղթակիցն իրաւամբ նկատում է «10 որբ կուշտ պահել և 1000 որբ անօթութեան վտանգի մէջ թողնել արդարութիւն չէ երբէք: Ասկէ զատ զանոնք իրենց ծննդավայրէն հեռացնելով բոլորովին հակառակ կլիմայի, սովորոյթի և ազգեցութեանց տակ զատկարակել՝ կարծեմ օգտակար ուղղութիւն մը չէ: Նա մանրամասն հաշուով ցոյց է տալիս որ եթէ բաղմահայ Բաղէշի կենդրոնից Կ. Պօլիս ուղարկելիք 20 որբի համար լինելիք ծախքը աւելացնուի Բաղէշի ս. Խնդրակատար նշանաւոր վանքի եկամուտի մի որոշ մասի վերայ, կարելի է 100 որբ սնուցանել և կրթել, առանց վանքի նւթականի վերայ ծանրանալու: մի վանքի, որի մեծամեծ եկամուտների վարիչը ու տէրը այժմ Վամիս գիւղացի մի քահանայ է: Մասիսի խմբագիրը դիտում է, որ եթէ Բաղէշցիք առայժմ նոյն իսկ 20 որբ պահեն, դարձեալ աւելի օգտակար է այդ առաջարկը: Ամեն տեսակ օգնութեան և քաջալերութեան արժանի են այն հաստատութիւնները, որոնք որբերն իրենց տեղում ուղում են պահպանել:

— Աւստի ուշադրութեան արժանի է Վարագայ վանքի հոգաբարձական ժողովի դիմումը, որ այդ երեքմե ծաղիկեալ վանքում 15 որբ հաւաքելով վերաբացել է հռչակ վայելող ժառանգաւորաց գպրոցը: Ահա այդ է հրաւերը:

«Կոչում կրնենք բոլոր ազգայնոց մարդասիրութեան, որք ի Թուրքիա կամ յարտասահման և կառավարիկներ որ անոնք որք իրենց մէջ որդեգիրներ պահելու դիւրութիւն չունին, տարեկան միայն 5 ոսկի տան մեղ. յանձնառու կրլինինք նոյնչափ գումարով մէկ որբ կերակրել, հագուեցնել և դատարակել յանուն բարեբարին, որ կը վճարէ նորա ծախքերն»:

«Սոյն առաջարկութեան գործադրութիւն Ամեն. ս. Պատրիարք Հօր բարձր հովանաւորութեան ներքեւ գրուած լինելով, որդեգիր ունենալ ուզող բարեբարները կարող են իրենց հաճութիւն յայտնել լրագրութեան միջոցաւ կամ ուրիշ ու է կերպերով և գումարը յանձնել ս. Պատրիարք Հօր, Հոգաբարձութեան կողմէն որդեգրող բարեբարին պիտի ծանուցուին իր որդեգրի անուն, մականուն, տարիք, կենսագրութիւն և այլն պարագաներ, և պարբերաբար տեղեկութիւններ ալ պիտի հաղորդուին՝ եթէ բարեբարն ուղէ, Իսկ որբանոցի ընդհանուր հաշիւ տարեգլխին՝ ս. Պատրիարք Հօր ղրկուելէ յետոյ, պիտի հրատարակուի»:

— Որբախնամ յանձնաժողովն ընդունել է Էդիթնեցւոց խնդիրը՝ բուն իսկ Էդիթնէի մէջ հաստատել մի որբանոց 20 որբի համար:

— Անգլուհի օր. Բաք Վ. Պօլիս է եկել բարեգործութեան նպատակով և մտադիր է իւր հաշուով մի որբանոց հիմնել Վիպրոսում կամ Մերսինում կամ ծովեզերեայ մի այլ քաղաքում: Ուր կարողանայ տարին գէթ երկու անգամ այցելել:

— Ռոգոսթոյի մեր բողոքական հայ եղբայրները 2½ ամսուայ ընթացքում հաւաքել են 16508 ղուրուշ և ուղարկել ս. Պատրիարքին: Խնդրելով որ անմիջական կարօտելոց հացին միայն յատկացուի:

— Խարբերդի միսսիոնարներն ընդարձակել են իրենց որբանոցը: Ուր մինչև 300 որբ պիտի ընդունուին:

— Մաղնեսայի երկու թաղերի ազգայինները 30 ոսկի հանգանակելով յանձնել են առաջնորդականին ի նպաստ որբերի:

— Իզմիրի մէջ մի քանի օրիորդներ և տիկիներ ի նպաստ կարօտեալների մի վիճակաւոյ են կազմակերպել, որի արդիւնքը գոհացուցիչ է եղել:

ԳՊՐՈՅԱԿԱՆ ԱՅՈՒՆ.— Տաճկահայերն իրենց այս տագնապալից օրերում չեն մոռանում իրենց որդւոց, որբերի կրթութեան գործը և եռանդաբին աշխատում են հետզհետէ աւելեալ դպրոցները նորոգել, փակուածները բաց անել, դասաբքեր հայթայթել: Մի ազգ որ այդպէս կրթութեան յարուել գիտէ: Նա կարող է բախտաւոր օրեր տեսնելու յոյս ունենալ և մինչև աշխարհիս վերջն իրրեւ ազգապրել: Աւելի զարմանալին այն է, այս դժբախտ աղքատ մտաւոր մեծ կորով է ցոյց տուել իւր թըշուառութեան օրերին: Այստեղ միշտ մեծ գեր է ունեցել մեր եկեղեցին իւր հովիւներով և վանքերով:

Դպրոցները բացուում են և դասագրքերի կարիք կայ: Բայց հային ի՞նչ է աւելի հետաքրքիր ուսուցմանց մէջ, քան եթէ իւր եկեղեցու և նորա աստուածազգեաց եկեղեցական հայրերի գործունէութիւնը, որ պիտի առաջնորդող լինի ներկայ սերունդին: Եւ ահա կարիք է զգացուում եկեղեցական պատմութեան դասագրքի և մեր եկեղեցու անձնուէր հովիւներից Մեքիսեդեկ արքեպիսկոսի եկեղեցական պատմութիւնը սպառուած լինելով շուտով մի քանի փոքրիկ փոփոխութիւններով տրւագրութեան պիտի յանձնուի: որովհետեւ թէ Վ. Պօլսում և թէ մանաւանդ զաւաններում մեծ պահանջ կայ այս դասագրքի, որ տակաւին լաւագոյն է նմանօրինակ երկասիրութեանց մէջ:

— Մասիսը. (թ. 155) հաղորդում է, որ Ազգային հիւանդանոցի պատրաստել տուած և ի վա-

ճառ հանած դպրոցական անտիկներ Ռուսմանկան խորհուրդն առաջարկում է բոլոր դպրոցների մէջ գործածել, որոնք ըստ ամենայնի յարմար և արժան լինելով հանդերձ այն առաւելութիւնն ևս ունին, որ սոցա օգուտը յիշեալ հաստատութեան մէջ պատասպարուած թշուառների համար է:

— Ազգային ժողովի Տնտեսական խորհուրդն ըստ յանձնարարութեան քաղաքական ժողովի որոշել է հանգանակութեան մի ժապաւինեալ տուամար տալ գաւառական կարօտ վարժարանների համար գասագրքեր և կրօնական մատեաններ հայթայթելու:

— Ռուսմանկան խորհուրդը որոշել է և առաջարկել Տնտեսական խորհրդին, որ հաճի Մայր եկեղեցու թաղական խորհրդի հետ կարգադրութիւն անել Էթմէյզանիի (Վ. Պօլսում) նախակրթարանը վերաբանալու:

— Հաս գիւղի թաղական խորհուրդը նախաձեռնութեամբ նորընտիր քարոզչի յունիսի 7-ին բացել է Ս. Ներսէսեան օրիորդական դպրոցը, որի աշակերտուհիները մինչև ցարգ ամերիկեան վարժարան էին յաճախում:

— Ծաղիկ շարածաթերթին Վարնից գրած նամակից երևում է, որ մանկապարտեզները կամ աւելի լաւ ասած ծաղկոցները ծաղկում են հետզհետէ Տաճկահայաստանում և տարածուում: Այսպէս Տիկին Նսթեր Վարնում այս գործը յառաջ տանելուց և օգնականներ պատրաստելուց յետոյ մեկնում է Երզնկա: Թղթակիցը հետեւեալն է ասում Վարնոյ ծաղկոցի հանդիսի առթիւ. «Բանի՜ քաղցր էր լսել այդ մատաղ շրթունքէն բղիող գրական և գիտական թփփուլումները և երգերութիւնները, երեցածն այն էր, որ այս հաստատութեան ոգին էր կարգապահութիւնը, զաւանոււմըն էր գիտակցութիւնը, իսկ հաւատքը յարատեւութիւնը»:

— Մասիսը և Ծաղիկ լի են դպրոցական վիճաճակի վերաբերեալ խնդիրներով, որոնցից առաջինը իւր թ. 150-ի առաջնորդողով առաջարկում է դպրոցներն աւելի ծաղկեցնելու և նոցա յարատեւութիւն տալու համար քաղաքների և գիւղաքաղաքների զանազան թաղական դպրոցները միացընել և գիմելով Սկիւդարի և Երզնկայի թաղականներին բացականչում է. «Ի՞նչ խեղճ փառասիրութիւն: Այո՛, լաւ է ունենալ տեսակ մը նախաձեռնանքութիւն, որով ամեն մարդ ուզէ նախ փայլեցնել այն բանը, որ անմիջապէս իրեն կը վերաբերի: Բայց վարժարաններու համար՝ խնդիրը բոլորովին տարբեր է: Պէտք է ասենք որ այստեղ էլ խնդիրը նոյնն է, բայց բանն այն է, որ մեր աշխուս ուժերը չեն ներում մրցելու դպրոցական գործում: այլ միայն միանալով հնարաւոր կը լինի ընդհանուր ջանքերով բարեկարգել»:

Իսկ «Ծաղիկ»-ի Աղանայի թղթակիցը զանգատուում է, որ տեղի առաջնորդական փոխանորդըն անհոգ է, ժողովներն ու ազգայիններն անտարբեր են, այնպես որ մեր ազգայիններից 400—500 աշակերտ օտար վարժարաններ են յաճախում, վճարելով տարեկան 950 ոսկու չափ գումար օտարներին: Եթե Հայոց դպրոցները բարեկարգ լինեն և տան աշակերտին այն ինչ որ օտարներն են տալիս, կարծում ենք, Հայն երբեք օտար դպրոց չի յաճախել, ուստի միութիւն և բարեկարգութիւն է պէտք մեր Տաճկահայոց դպրոցների համար:

— Մեր ասածին մի ակներև ապացոյց է տալիս «Մասիս» իւր թ. 265-ի առաջնորդողով, Խնդիրն այս է: Կնիկերի հռովմէական Հայոց առաջնորդը, «գերապայծառ» ֆրանսացի ֆրէրներ հրաւիրելով նոցա է յանձնում Հայ դասակների կրթութիւնը: Հատ չանցած ծնողները տեսնում են, որ իրենց որդիքը մի քիչ ֆրանսերէն թոթովելուց զատ ուրիշ բան չեն սովորում: Ուստի շատ ծնողներ մի Հայ դասատու վարձելով 30 տղայ են յանձնում: Անց ամիս չանցած Հայերը հետզհետէ դիմում են այդ դպրոցը: Ֆրէրները ֆրանսիոյ հիւպատոսի միջոցով փակել են տալիս այդ դպրոցը: Ժողովուրդը դիմում է իշխանութեան, որ բացատրում է թէ այդ տեսակ մասնաւոր հանգամանք ունեցող դպրոցը կարող է բացուիլ նախ եթէ գերապայծառ համարէ ազգային վարժարան և եթէ դասատուն վկայական ունենայ: Բայց այս պայմաններն անգործադրելի են մնում: Արդ խմբագիրը հետևեալ հարցումներն է տալիս. «Որ և է առաջնորդող կրնայ և պէտք է որ իր ժողովրդի դաստիարակութիւնը օտար ձեռքերու և մանաւանդ օտար կղերական ձեռքերու յանձնել: Եւ պատասխանում է ինքը «Հայ ժողովուրդը, Հայ դասատու և Հայ դպրոց կուզէ»: Այս առթիւ խմբագրութիւնը հրաւիրում է կաթողիկէ Հայոց ս. Պատրիարք Ազարեանի ու շարքութիւնը:

ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ. — Գաղթականութեան ոգին մի հրէշ, մի ձիւաղ է, որ մտել է հայութեան մէջ և հայութեան գոյութեանն է սպառնում: Զենք ուզում և տեղը չէ սորա պատճառների վերայ մանրամասնութեամբ խօսել: Ամեն միջոց պէտք է գործ դնել նոր գաղթելու պատճառները վերացնել, իսկ ակամայ գաղթականներին էլ վերադարձնել, ժողովուրդն առհասարակ մանաւանդ թէ մեր ժողովուրդը սերտ կապուած է իւր հող ու ջրի սրբավայրերի հետ և միշտ ակամայ է բաժանուել իւր պապերի գերեզմաններից: Սակայն ի զուր չէ «Մասիս» (թ. 163) գրում. «Ով կրնայ գիւղացու գաղթականութիւնն արգելել, մանաւանդ ով խիղճ կրնէ արգելելու: Պարսկում քակ ձնուած, օրումն հացին կորստ, փաղում սերմացուն լուծի և արջը ներկու համար էզը կը պոխի: Նրթական այս աղէտներու մէջ

երկրի տնտեսական ընդհ. վիճակը կրիշոնսէ իւր յոյսերը և վերջապէս ինքըզինքը կը յանձնէ բախտին ու գաղթելու ճամբան կը բռնէ»: Արդարեւ ճիշտ է յարգելի խմբագրի նկատածը թէ «քառորդ դար, կէս դար առաջ մեր պանդուխտներու կեանքը յաճախ ողբերգութիւն մըն էր, մօր մը ու նշանածի մը արցունքներովը ցօղցօղուած»: Այսօր պանդխտութիւնը սոսկալի գաղթականութեան մը փոխուած է. ընկերային աղէտ մըն է, տնտեսական (?) աղէտի մը հետեանքը: Աւելի պարզ անհասարկ էր մի բարբարոսական երկրում, որպիսին Թիւրքիան է, խօսել: Գալով աղէտների առաջն առնելու միջոցներին խմբագիրն առաջարկում է, որ մեր հարուստներն՝ օրինակ առնելով միսսիոնարներից՝ նպաստեն ժողովրդին տալով անասուն և ցորեն աշխատելու և ցանելու համար: Համաձայն ենք խմբագրի հետ, որ երկրում ժողովրդին պէտք է նպաստել, որովհետև զուրը նպաստներ բաշխելով գաղթականութեան աւելի զարկ ենք տալիս: Սակայն պ. խմբագիրն այն չէ ասում, թէ ինչ պէտք է անել, որ թուրք մոյի խուժանը և վայրի գաղանքուրդ հրոսակները չայրեն Հայ գիւղացու ցանքները, չխնն նորա եզն ու գոմէշը, վաստակը, օրապահիկը և վերջն էլ չսպանեն: Մտածելու կէտն այս է. վերջն արմատից է, արմատը պէտք է բուժել, ձուկը զըլիւից է հոտում:

Զնայելով թրքական անտանելի լծի դառնութեան, մեր ժողովուրդն այնուամենայնիւ շատ տեղերից փտահելով, որ բարբարոսութեանց ևս վախճան կը լինի, շտապում է հայրենիք վերադառնալ, Բուլղարիայից վաղուց է որ շատ հայեր վերադարձան: Այժմ էլ «Ծաղիկ» շարքութիւնը թում (թ. 21) կարդում ենք, որ Եգիպտոսի նախարարների խորհրդի որոշմամբ Խորվիկէ շոգենաւային վարչութիւնը ձրի Կ. Պօլիս պիտի փոխադրէ այն հայ գաղթականները, որոնք փախադում են իրենց տեղը վերադառնալ: Եւ իրօք քիչ յետոյ Եգիպտոսից վերադառնում են շատերը:

— Տաճկահայոց սոսկալի գրութիւնը այն աստիճանի է հասել, որ երկիւղ կայ թէ ժողովրդի մէջ մուրացկանութեան ոգին կարող է զարգանալ, միւս կողմից էլ ողորմութիւն անողներն ևս արգէն ձանձրացել են: «Մասիս»-ի թ. 157-ում Գ. Ա. ստորագրութեամբ մի պարոն ուսումնասիրելով խնդիրը իրաւամբ դիտում է, որ Հայն արհեստով մուրացկան չէ: Ոչ թէ միայն Տաճկահայոց մէջ գիւղացիք ակամայ աղքատութեան մատնուած ընտանիքները մի տեսակ երկիւղած յարգանքով են պահպանում, այլ և Ռուսահայոց մէջ ցարդ համարեա ամեն տեղ անկար աղքատների պետական հարկերը հասարակութիւնն սիրայօժար բաժանում է իւր կարող անգամների մէջ. և Հայոց մէջ ինչպէս «Մասիս»-ը դիտում է, մուրացիկ են «1. Աշուղները, որ աւելի

Ճիշդը ժողովրդական երգիչներ էին և դռնէ դուռ պատելով կերգէին: 2. Ցիրամօր բորոտները որ Վանայ հոշակաւոր վանքի ծոյլ գիւղացիներն էին: 3. Հաշմանդամները՝ գաճաճները և ուրիշ այս տեսակ մարմնական թերութիւն ունեցողները, որ մինչև այսօր իրենց այս դժբաղդ կազմութիւնը կը շահագործեն մուրացկանութեամբ: 4. Բոշա-ները կամ մրդապ-ները որոնք ըլլան հայ, ինչպէս Սե-րաստիոյ ու Լնկիւրիի կողմերը, ըլլան բուն գնչու մեր տուններու սեղանէն աւելցած կերակուրներով ու փշրանքներով կապրէին: 5. Վերջապէս ասորի կամ ղպտի խաչագողներ, որ տնէ տուն կը պտտէին իրենց լեզուով գլուխ մը աւետարան կարգալու համար:»

Յարգելի պարոնը խօսելով մուրացկանութեան գէմ առնելու հնարների մասին յայտնում է այն միտքը, որ մենք բարեբարութիւն անել չգիտենք, ուստի մեր բարիքից չարիք է ծնում: Նա ասում է. «Փոխանակ գիւղերում ամեն օր մի քանի փարայ տալու, պէտք է այնչափ տալ մի ընտանիքի, որ նա ամեն օր չգայ և մուրայ, այլ գնա և իրեն համար աշխատանքի ծանապարհ գտնէ:» Խօսելով միսիոնարների օգնութեան եղանակի մասին՝ պատմում է, որ նոքա տեղ տեղ ժողովրդին օգնել են ցորեն տալով, բայց կալի ժամանակ տուածը յետ ստանալու պայմանով: Անշուշտ աշխատելու ընդունակ աղքատին այս տեսակ օգնութեան ձևերը աւելի յարմարաւոր են, այնպէս որ նա ինքը կարողանայ ոտքի կանգնել իւր աշխատանքով ու ջանքերով: այսպիսով գիւղացու մէջ կը զարգանայ արժանապատուութեան զգացումը, և նա կը զգուի ուժեղ, աշխատելու ընդունակ, բայց ծոյլ և դատարկապորտ մարդկանցից, որոնք վերջ ի վերջոյ անպատկառ մարդիկ, գող կամ աւաղակներ պիտի գառնան:

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԻ.—Յունիսի 8-ին կիւրակի օր, Պատր. փոխանորդ Գեր. Գաբրիէլ ծ. վ. ձեւակահիրձեան և Բարկէն վ. Թարապիա երթալով Անգլիոյ Վիկտորիա թագուհու յորելեանի առթիւ գեսպանատան մատրան մէջ կատարուած գոհաբանական աղօթքներին ներկայ են գտնուել և ապա գեսպանատուն երթալով ս. Պատրիարքի շնորհաւորութիւնները յայտնել են Սէր Ֆիլիպ Բըրրին, Կ. Պօլսոյ Անգլիոյ գեսպանին:

—Անգլիական գեսպանատան Ա. թարգման Պ. Պլօգ Պատրիարքարան դալով՝ շնորհակալութիւն յայտնեց ս. Պատրիարքին:

—Ս. Պատրիարք Հայրը գեսպանատան կողմէ եղած հրաւերի մը վերայ Թարապիոյ Անգլ. գեսպանատունը երթալով իւր շնորհաւորութիւնները յայտնեց Սէր Ֆիլիպ Բըրրին: Անգլիոյ թագուհու յորելեանի առթիւ:

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ, իւր նիստում որոշել է հե-

ռագրել Ամբրոսիոս վ. Ռուբինեանին, որ փութով Պօլիս գնայ, կրօնական ժողովի նորան անելիք ինչ ինչ հարցմանց պատասխանելու համար:—Ռուսահայերս պէտք է յիշենք այս ճոռմաստ, ճարտասան, ճարտար վարդապետին, որ երջանկայիշատակ Գեորգ Գ. հայրապետի կոնգակով, եթէ չեմ սխալուում, մօտ 20,000 ռուբլի հաւաքեց, որպէս զի այդ գրամով մի երկրագործական դպրոց բանայ Տաճկահայաստանում սակայն մեզ մինչև ցայսօր յայտնի չէ այդ տեսակ մի դպրոցի գոյութիւնը: Երևի կրօնական ժողովի հարցումներից մինն էլ այս կը լինի և մենք վերջապէս մի բան կիմանանք այդ մասին:

—Որոշուեցաւ որ յետ այսորիկ Կ. Պօլսոյ եկեղեցիների համար քահանայ չձեռնադրուի, մինչև որ քահանաների արգի թուի և նոցա նիւթական վիճակի մասին որոշ տեղեկութիւն ձեռք բերուի (Մասիս թ. 158):

ԲԱՆԱՆԱՅԱՅՈՒՆԵՐԻ ԽՆԴԻՎ.—Կրօնական ժողովի այս վերջին որոշումը, մի խնդիր որ մեղնում էլ հերթական է, «Մասիս»-ի խմբագրին հետեւալ խորհրդածութեանց առիթ է տուել:

Ամեն ամեն ու գրեթէ ամեն գաւառային եկեղրոններու մէջ այս կարևոր հարցը ներկայացած է, առաւել կամ նուազ ուժով:»

Եւրաքանչիւր եկեղեցիի համար, քահանաներու որոշ թիւ մը սահմանել, նկատի առնելով այն եկեղեցիին պատկանող թաղի կամ գիւղի ժողովրդեան թիւը, աւասիկ ինչ որ կրնայ իրեւ հիմ ծառայել Կրօն. ժողովի որոշման և առաջնորդել զայն քահանաներու ձեռնադրութեան համար կանոնագիր մը խմբագրելու: Կրօն. ժողովը հարկաւ մեզի հետ համամիտ է սա կէտին վրայ թէ «պաշտօնեան պաշտօնին համար եղած է,» մտածելու այս կերպը որ այսօր կառաջնորդէ բոլոր լուսաւորեալ ժողովուրդները, ընտրողին և ընտրութիւնը վաւերացընողին երկու բան խորհել կուտայ 1. ընտրութեան տնտեսական հանգամանքը, 2. ընտրութեան բարոյական հանգամանքը, Այսպէս ալ մեր քահանաներու ձեռնադրութիւնը նախ տնտեսական տեսակէտով պէտք է քննուի, յետոյ նկատի առնուի ձեռնադրութեան բարոյական հանգամանքը:»

«Կրօն. ժողովը եթէ նկատի առնելով բոլոր այս հանգամանքները կանոնագիր մը խմբագրէ քահանաներու ձեռնադրութեանը չափ մը դնելու համար, մեր եկեղեցիի աւանդական կանոններուն համաձայն գործած կ'ըլլայ, Յայտնի է որ հին ատեն սովորաբար ամեն եկեղեցի մէկ քահանայ ունէր, յետոյ երբ քաղաքներու մէջ բնակիչները շատցան և մէկէ աւելի եկեղեցիներ շինուելով, մէկէ աւելի թաղերու բաժնուեցան, քահանաներու թիւն ալ եկեղեցիներու թիւին համեմատ աւելցաւ: Այսօր հարիւրաւոր գիւղեր կան որ մէկ եկեղեցի ու մէկ

քահանայ ունին, բաղմամբիւ քաղաքներ կան, որոնց մէկ թաղի մէկ եկեղեցիին համար մէկ քահանայ կայ, Իսկ մեր ամենէն նախնական դաւանորդութեան ինչպէս Խոյթ, Մոսկով, Սաւուս, Շատախ, Խուլի, Խիան, Մոկս, Տերսիմ եւն. երբեմն մէկ քահանայ մօտակայ 3—4 գիւղերը կը հովուէ, Իրաւ է որ քահանաներու թիւին համար ոչ մի տեղ որոշ կանոն մը կայ, բայց գրեթէ ամեն տեղ ժողովուրդը սովորութեամբ կամ աւանդութեամբ որոշ թիւ մը ընդունած է, Այսպէս գիւղեր կան, շատ անգամ 100—150 տունէ բաղկացած, որ մինակ այն ատեն քահանայացու մը կ'ընտրեն, երբ միւս քահանան ծերացեր է ու անկարող, քաղաքներու մէջ թաղեր կան որ միշտ չորս քահանայ ունին, ուրիշ թաղ մը երկու, ուրիշ թաղ մը երեք, թիւերը անփոփոխ կը մնան, որովհետեւ երբ քահանայ մը վախճանի, անոր ծուխերը բացը կը մընան և ժողովուրդը որոշում կուտայ նոր մը ընտրելու, Մեր քահանաներու ընտրութեան մէջ դիտելու ուրիշ խիստ կարեւոր բան մըն ալ կայ, ժողովուրդը քահանայներու թիւ գիւղերու մէջ, վախճանեալ քահանային յաջորդը միշտ կ'ընտրուի անոր զաւակներէն կամ գերդաստանէն, Երբ արու զաւակ չկայ ընտանիքին մէջ, երբ ընդունակ մարդ չկայ գերդաստանին մէջ, այն ատեն ընտրութիւնը խիստ կարեւոր խնդիր մըն է, անոր ուսումնասիրութիւնը ընկերային կարեւոր հարցեր ու փոփոխութիւններ պիտի դնէ մեր առջև, Եղած են քահանայական գերդաստաններ որ ամբողջ դար մը, երբեմն աւելի, քահանաներու յաջորդութիւն մը տուած են տեղացի ժողովուրդին, իսկ երբ ինչպէս է այդ գերդաստանի նիւթական ու բարոյական մակարդակը, ոչ միայն անարժաններ ու անպիտաններ յաջորդած են շատ անգամ, այլ այդ օտար յաջորդութիւնը տեղի տուած է բազմաթիւ գեղացիական ու թաղեցիական խռովութիւններու, և ասոնց ալ հետեանքը եղած է նոր եկեղեցիներու կառուցուիլը, քահանաներու թիւին բաղմանալը, անոնց կրօնական աղօթքութեան անկումը և նիւթական խեղճութիւնը, Այսպէս ժողովական քահանայութիւնը, ինչպէս ամեն ժողովական իշխանութիւն կամ նուիրապետութիւն, զարեւրէ ի վեր որոշ չափ մը դրած էր քահանաներու ձեռնադրութեան մէջ, ժողովուրդը յարգելով իր քահանայի գերդաստանը, որ թէ նիւթապէս, թէ բարոյապէս բարձր մակարդակի վրայ կը գտնուէր, բնաւ թեթեւ որոշումներ չէր տար այլ և այլ տիրացուներու ձեռնադրութեան, Սակայն որովհետեւ ընկերային կազմակերպութիւնը միշտ յեղաշրջումի մէջ է, անտարակոյս մեր քահանայութեան այս պարզ ու ժողովրդական ձեւն ալ պիտի այլափոխուէր, Զեղծումը սկսաւ այն ատենէն, երբ վանքերը սկսան տիրացուներ հասցնել, Այս տիրացուները նախ վարժապետ

եղան, յետոյ քահանայ, նոր տիրացուները աւելի ճարպիկ էին, քան հին բարի քահանաները, որոնք մեր եկեղեցիի մաքուր ու միամիտ բնազանցութեան հետ կը մշակէին նաև իրենց հոգիները, Զեղծումը աւելցաւ քաղաքներու մէջ, Այն ատեն գտնուեցան առաջնորդներ և առաջնորդարանի ժողովներ կամ ժողովի աղբեցիկ անդամներ, որ այլ և այլ շահագրիտական նպատակներով թոյլ տուին և մանաւանդ քաղաքներէն քահանաներու ձեռնադրութիւնը, նոր տիրացուներու աչքը բացուեցաւ, Քահանայութիւնը տեսան որ շահնկու առիւտս մըն է, ջանքեր ըրին, մի քանի օտարազրութիւն կորզեցին ասկէ անկէ և հինգ տաս ոսկի ձեռքերնին՝ վաղեցին մի քանի գիւրահաճ եպիսկոպոսներու, Զեռնադրուածները իրենց գիւղին կամ քաղաքին համար չէին անպատճառ, կրնային Պոլս գալ, Պուլկարիա, Ռումանիա, Եգիպտոս, Ռուսաստան, Լնդկաստան անցնել ու ժողովրդի միամտութիւնը շահագործել, Այսպէս եղաւ, որ գտնուեցան 100—150 տունէ բաղկացեալ գիւղեր որ 10—13 քահանայ ունեցան !»

«Ուրեմն մեր քահանաներու աւանդական ընտրութեան եղանակը փնտրելու է.

1. Ժողովրդի թիւին (ծխական դրութիւն).
2. Ժողովական քահանայութեան
3. Քահանայացուի բարոյական հանգամանքին մէջ:

Ի նկատի ունենալով, որ կրօնական միայն կարելի է գիտակցաբար բարոյական մարդ լինել, քահանայացուի ընտրութեան և ձեռնադրութեան գործում էական հանգամանքն այս պէտք է համարել, մանաւանդ եթէ աչքի առաջ ունենանք, որ ժողովրդի գլխաւոր առաջնորդները քահանաներն են:

Պ Ա Շ Տ Օ Ն Ա Կ Ա Ն Ի .

ՔԵՂՈՒՄԻՔ Ի ԿՈՒԳԵՎԱՅ ՎԵՇՎՈՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ.

Կոնդակ հաստատութեան հոգաբարձութեան հոգեւոր զպրանոցին հայոց Երեւնայ, որով հրաւիրին ի պաշտօն նորընտիր հոգաբարձուք՝ պ. պ. Գրիգորն Ամիրեան, Տիգրանն Ամիրիկեան, Արտաշէան Դարբիէլեան, Տիգրանն Տ. Յակոբեան, Կարապետն Կամսարական և Զաքարն Գէորգեան և անձնափոխանորդք նոցին՝ պ. պ. րժ. Յովհաննէսն Յովհաննիսեան, Դէորգն Անտոնեան, Դէորգն Տ. Սահակեան և Յովհաննէսն Չաթալբաշեան: Թ. 606:

— Օրհնութեան յանուն Գրիգորի Բաղամեան ի Շուշի: Թ. 607: